

	MEDIA ALERT โครงการศึกษาวิจัยสภาพการณ์สื่อและพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อ ผ่านนโยบายและยุทธศาสตร์ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
	โทรศัพท์: 022730116-8 โทรสาร: 022730116-19 E-mail: mediaalert@thaimediafund.or.th
เรื่อง	“ความเห็นต่อผลการศึกษา “ความเชื่อทางไสยศาสตร์ในรายการข่าวโทรทัศน์” รองศาสตราจารย์ ดร.นวนน้อย ตรีรัตน์ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน ”

📢 สืบเนื่องจากผลการศึกษาเรื่อง “ความเชื่อทางไสยศาสตร์ในรายการข่าวโทรทัศน์” 📺 โดย Media Alert ที่พบการนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์ที่เชื่อมโยงความเชื่อทางไสยศาสตร์กับการใบ้หวย ซึ่งพบว่า

- ทุก ๆ 1 ชั่วโมงของรายการข่าวเช้า มีข่าวเกี่ยวกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ ประมาณ 2.23 นาที หรือเกือบ 3 นาที
- ร้อยละ 75.5 ของข่าวความเชื่อทางไสยศาสตร์เกี่ยวข้องกับหวยและการเสี่ยงโชค (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างและประดิษฐ์ขึ้นให้เคารพบูชา เช่น ศาลเจ้าพ่อ เจ้าแม่ พญานาค กุมาร ฯลฯ และการสักการะบูชาเพื่อขอพรหรือขอโชคลาภ)
- สัดส่วนของข่าวความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหวยและการเสี่ยงโชค จะมีแนวโน้มที่มากขึ้นในวันประกาศและวันก่อนประกาศผลสลากกินแบ่งฯ โดยส่วนใหญ่เป็นการใบ้หวยทั้งทางตรงและทางอ้อม และข่าวผู้ถูกรางวัล

รศ.ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**“ทำอะไรให้สื่อเป็นสื่อที่สร้างสรรค์และมีคุณค่า
พาผู้คนให้ยกระดับขึ้นไป... ต้องยกเครื่องสังคม
ไม่ปฏิเสธถ้าคนจะเล่นหวยเพื่อความสนุก แต่ถ้าเป็น
ภาพที่สื่อเอามาเล่นกลายเป็นกระแสที่มากเกินไป
ต้องช่วยกันยกระดับในเรื่องของเหตุผล และคิดแบบ
วิทยาศาสตร์ สังคมไทยต้องการสิ่งเหล่านี้มาก
ไม่อย่างนั้นทุกคนจะเชื่อทุกเรื่อง แบบที่ไม่ต้องมี
เหตุผลอะไรมารองรับ”**

 Q: ทำอย่างไรให้การเสนอข่าวในมิติ “ไสยศาสตร์” ที่เชื่อมโยง “การใบ้หวย” ลดน้อยลงหรือไม่มีเลย

 A: หว้ยกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้เพิ่งเกิด หว้ยเป็นเรื่องการสุ่ม ไม่มีใครรู้ว่าจะออกเลขอะไร เป็นเรื่องความน่าจะเป็น คนแทงหว้ยก็อยากถูก จึงมีวิธีการหาเลขหว้ยที่แตกต่าง บ้างใช้สถิติเก่ามาวิเคราะห์ บ้างอาศัยเรื่องความฝัน หรือความเชื่อที่สืบทอดกันมา นำไปสู่การตีความเป็นตัวเลข ถ้าไม่ถูกก็จะเจียบ ๆ ไป แต่ถ้าถูกก็จะเห็นการบวงสรวง

ประเด็นที่น่าสนใจคือทำไมปรากฏการณ์เรื่องนี้มีมากขึ้น มีทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มีการสร้างขึ้น หว้ยถูกสร้างขึ้นมา รวมถึงการใบ้หว้ย เริ่มเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ตัวอย่างเช่น ที่คำชะโนด นักมานุษยวิทยาที่ศึกษาบอก เป็นสถานที่ปลดปล่อยจินตนาการความสุข เพราะมีกระบวนการ มีพิธีกรรมหลายอย่าง แต่ในขณะเดียวกันคนที่อยู่ในพื้นที่ก็มีรายได้ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น คนไปเที่ยวก็จับจ่ายใช้สอย หากสังเกตดี ๆ

ระยะหลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้เป็นเรื่องของธรรมชาติแล้ว แต่เป็นเรื่องที่ถูกสร้างขึ้นมา ให้คนเชื่อและทำเป็นธุรกิจ เช่น การทำธุรกิจแบบจ่ายค่าสมาชิกรวมถึงการเชิญชวนดารามาชูปังเป็นปี ๆ ว่าถูกรางวัล ถ้าถูกมากขนาดนี้ ก็รวบเป็นมหาเศรษฐีกันไปหมดแล้วกลายเป็นช่องทางการทำมาหากิน

กลับมาที่ประเด็นสื่อ น่าสนใจว่าทำไมสื่อที่นำเสนอเนื้อหาอ่อนหวานออก ต้องพูดเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วตีความ และโยงไปเรื่องการเมือง ตัวอย่างเช่น เลขทะเบียนรถยนต์รัฐมนตรีหรืออื่น ๆ พอเลขเหล่านั้นถูกนายกรัฐมนตรีก็เปลี่ยนสถานภาพจากบุคคลธรรมดากลายเป็นผู้มีบุญญาบารมี มีอำนาจ ซึ่งอาจจะมีกระบวนการสวมกันหรือเปล่าอันนี้ก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้นเวลาสื่อนำเสนอเรื่องของนายกรัฐมนตรี ก็จะพยายามทำให้ตัวเลขเป็นข่าว ประเด็นที่น่าสนใจคือ ทำไมสื่อต้องคอยจับจ้องเรื่องพวกนี้ จับจ้องแต่เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์พยายามที่จะบอกใบ้ให้คนได้เลขไปซื้อหวย การกระตุ้นด้วยภาวะในลักษณะนี้ น่าสนใจ แต่ก็สะท้อนว่า สื่อทำให้สิ่งที่เชื่ออยู่แล้วให้เชื่อมากขึ้น

การที่ช่องโทรทัศน์บางช่องมีการออกเลขหรือจับรางวัล เคยถามสื่อเหมือนกัน เหตุผลที่หลายช่องทำเพราะเรตติ้งดี มีความจำเป็นที่ต้องถ่ายทอด แต่สิ่งที่สำคัญมากกว่านั้น คือ ไม่แน่ใจว่าสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล มีการซื้อโฆษณาหรือไม่ คือ มันดูเชื่อมโยงกันหมด มีกระบวนการส่งลูกรับลูกกัน แล้วกระบวนการแบบนี้ก็ไปสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องหวย เพราะไม่รู้จะไปหาเลขอย่างไร ก็เลยฟังเรื่องเหล่านี้ คิดว่าเรื่องเหล่านี้ น่าจะเกี่ยวเนื่องกัน แต่ถ้าถามว่าจะทำอย่างไรในแง่ว่า สื่อมวลชนควรนำเสนออะไร ถ้าถามในแง่คุณค่าของข่าวคืออะไร คงไม่มีใครใส่ใจแล้ว ทวีติยานี้ แต่ละช่องไม่ได้มีรายได้โฆษณาเหมือนแต่ก่อน ถ้าพูดเรื่องคุณค่าของข่าว ช่องก็อาจจะไปไม่รอด เพราะฉะนั้นก็เลย เป็นกระบวนการขายข่าว ขายอย่างไรให้คนดูสนใจ อยากดูขึ้นมา เพราะจากผลการศึกษาเรื่องแม่น้ำหนึ่งก็ดี เรื่องของลุงพลก็ดี เป็นเรื่องของการตลาดทั้งหมด ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ในประเด็นนี้จะมีเรื่องของความเชื่อ แต่จะไม่มีเรื่องของหลักยึด ลองสังเกตนะว่าถ้าเป็นเรื่องของข่าว เช่น คนหาย หรือเสียชีวิตแต่ยังหาศพไม่พบ ในกรณีของลุงพลจะเห็นชัดเจน ในกรณีที่หาหลักฐานไม่ได้ ก็จะขอให้ไปทำบุญเปิดป่า ให้เจ้าป่าเจ้าเขาช่วย พิธีกรรมแบบนี้จะเห็นในทุกภาค เพราะฉะนั้นพอมีพิธีกรรมแบบนี้ก็เลยง่ายในการพ่วงไปกับเลขของหวย

รศ.ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**“ทำไมสื่อต้องคอยจับจ้องเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์
พยายามที่จะบอกใบ้ให้คนได้เลขาไปซื้อหวย... การกระตุ้น
ด้วยภาวะในลักษณะนี้น่าสนใจ แต่ก็สะท้อนว่าสื่อทำให้
สิ่งที่เชื่ออยู่แล้วให้เชื่อมากขึ้น เป็นกระบวนการขายข่าว
ให้คนดูสนใจอยากดู เพราะจากผลการศึกษา
เรื่องแม่น้ำหนึ่งก็ดี เรื่องของลุงพลก็ดีเป็นเรื่องของ
การตลาดที่ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ในประเด็นนี้จะมี
เรื่องของความเชื่อ แต่จะไม่มีเรื่องของหลักยึด”**

Q: หน่วยงานใดจะสามารถจัดการปัญหาเหล่านี้ได้

A: จริง ๆ แล้ว กสทช. เป็นองค์กรที่เป็นทางการมากที่สุด แต่มีความอ่อนแอในการจัดการ
สถานการณ์ข่าวเป็นเรื่องของธุรกิจ ไม่สามารถที่จะสร้างกติกา หรือมีกรอบบรรยาบรรณอย่างชัดเจน ปัจจุบัน
พบว่า กฎกติกาอ่อนแอมาก สื่อเองเลือกข้างได้ อยากจะนำเสนออย่างนี้ได้ หรือสื่ออยากจะทำอะไรก็ได้ ถ้า
หากดูประเด็นเรื่องไสยศาสตร์ อาจจะไม่ร้ายแรงมากเท่ากับข่าวอื่น การเล่าข่าวในปัจจุบัน บางช่องไม่มีข้อมูล
อะไร แล้วก็ไม่ได้พูดข้อเท็จจริง ส่วนใหญ่เป็นทัศนคติของคนอ่าน การนำเสนอข่าวด้วยการเล่าข่าว ไม่มี
พัฒนาการที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้นปัญหาที่เผชิญอยู่ก็ง่ายที่จะไปรวมในเรื่องของธุรกิจ ความอยู่รอดของสื่อ แต่ถาม
ว่าควรต้องเตือนกันบ้างไหม บางอย่างก็เยอะเกินไป ก็คิดว่าต้องทำในหลายมิติ ศูนย์เองก็เคยทำงานกับสมาคม
ผู้สื่อข่าวฯ อย่างเรื่องของพนันบอล ก็จะมีอัตราต่อรอง การวิเคราะห์หลายอย่าง ก็จะมีการออกเกณฑ์มา แต่
เรารู้ว่าในข้อเท็จจริงก็ไม่มีบังคับใช้ พอมีกรณีหยวกก็ไม่ต่างกัน เรื่องหวยเป็นปรากฏการณ์ที่ย้อนไปได้ หลาย

กรณีมีความชัดเจนมาก เช่น กรณีห่วยหายระหว่างครูปรึกษากับหมวดเจริญ ความถี่ของการนำเสนอข่าวชุดนี้ผ่านสื่อ ใช้เวลา 3 เดือนเต็ม ทุกวัน ช่องไหนไม่เล่นก็ไม่ได้ เพราะคนก็สนใจว่าเป็นของใคร ใครขโมยใคร ทำให้ประเด็นของเรื่องนี้กลายเป็นธุรกิจสื่อที่ชัดเจน แล้วหลังจากนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นคือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนสลากที่จัดพิมพ์ คนซื้อก็ไม่ได้ซื้อแค่ใบเดียวแล้ว แต่ซื้อเป็นชุด เพราะว่า 30 ล้านบาท ฟังทุกวันก็กรอกหูผู้คนที่ว่า คุณจะรวยถ้าคุณได้ 30 ล้านบาท เปลี่ยนฐานะจากคนธรรมดาเป็นมหาเศรษฐีได้ เพราะฉะนั้นก็เกิดการเติบโตของธุรกิจ จะเห็นได้ว่าธุรกิจการพนันอาศัยช่องทางสื่อต่าง ๆ อย่างในสื่อสังคมออนไลน์ก็จะอาศัยกลุ่มดารามาแข่งกันว่าใครจะเสนออะไรได้มากกว่ากัน เกี่ยวกับเรื่องตัวเลข

ก็อาจจะจริงที่ห่วยมีส่วนหนึ่งที่สร้างขึ้น แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นธรรมชาติ แต่เมื่อมีการสื่อสารที่รวดเร็วก็เลยมีการขายข่าวอะไรได้มากขึ้น แต่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลก็บอกว่าการออกเลขสลากโปร่งใส แต่ก็มีกรณี เช่น กลม บางกรวย (ผู้ต้องหาในคดีหวยล็อก งวดประจำวันที่ 1 มิ.ย.2544) เทคโนโลยีการออกเลขสลากของประเทศไทยก็จะมีเฉพาะประเทศไทย ถ้าถามว่าที่ กสทช.ต่อเรื่องนี้ หากเทียบความเสียหายที่เกิดขึ้น เรื่องไสยศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้เป็นอะไรที่เสียหายต่อหน้าต่อตา เหมือนเรื่องการเสนอภาพหรือเรื่องที่ละเมิดผู้อื่น อันนั้นเสียหายมาก กสทช.ยังจัดการไม่ไหว นาน ๆ จะจัดการเสียที หรือ เรื่องหลอกลวงการขายสินค้าก็เสียหายเหมือนกัน

Q: เรื่องความเชื่อไสยศาสตร์ในต่างประเทศมีไหม

 A: ต่างประเทศจะเป็นเรื่องชนเผ่าเยอะ แต่ว่าเรื่องเหล่านี้จะลดลงเพราะมีความคิดทางวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น สื่อในต่างประเทศไม่มีการนำเสนอในเรื่องของไสยศาสตร์ก่อนวันออกผลสลาก ขณะที่สังคมไทยเชื่อเรื่องผีก่อนเรื่องของศาสนา สังเกตเห็นว่าส่วนใหญ่เรื่องไสยศาสตร์จะไปเชื่อมโยงในเรื่องของผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยังคงผูกกับเรื่องความเชื่อดั้งเดิม

Q: ในประเด็นนี้ เราหวังพึ่งใครได้บ้าง

 A: คิดว่าถึงเวลาที่ต้องยกเครื่องสังคมไทย คนไทยจะก้าวพ้นสิ่งเหล่านี้ได้ ต้องช่วยกันในหลาย ๆ จุด บางคนที่ชอบเสี่ยงก็ซื้อไป แต่ทำไมต้องเอาเรื่องไสยศาสตร์ หรือเรื่องที่เป็นประเด็นต่อสังคม กลายเป็นกระแสของสังคม มันได้อะไร จะยกเครื่องสังคมไทย ถ้าให้กำกับดูแลอย่างเข้มงวด ก็กังวลว่าจะมาแทรกแซงมากเกินไป แต่ต้องช่วยกันคิดว่า ทำอย่างไรให้สื่อเป็นสื่อที่สร้างสรรค์และมีคุณค่า พาผู้คนให้ยกระดับขึ้นไป ความก้าวหน้าของสังคมจะก้าวไปก็ลำบากเพราะความเชื่อในเรื่องวิทยาศาสตร์เราน้อย ไสยศาสตร์ไม่เป็นวิทยาศาสตร์แน่นอน ไสยศาสตร์ก็ถูกตลอดเพราะเดินไปได้เรื่อย ๆ

ที่บอกว่าต้องยกเครื่องสังคม คือ ต้องมีแนวคิดวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น แต่ไม่ปฏิเสธถ้าคนจะเล่นหวยแล้วสนุก ก็ไม่เป็นไรไม่เสียหาย แต่ถ้าเป็นภาพที่สื่อเอามาเล่นกลายเป็นกระแสที่มากเกินไป ต้องช่วยกันยกระดับในเรื่อง

ของเหตุผล เรื่องความคิดแบบวิทยาศาสตร์ สังคมไทยต้องการสิ่งเหล่านี้มาก ไม่อย่างนั้นทุกคนก็บอกว่า มีอะไร
ก็จะเชื่อแบบนี้ แบบที่ไม่ต้องมีเหตุผลอะไรมารองรับ ก็เกิดเหตุผลแบบนี้ในทุกเรื่อง